Dorin Ivan

SLAM RÂMNIC

Repere culturale şi istorice

Editura TEMPUS Bucureşti, 2003

Ilustrație: ***Alexandra Alina Ivan***
Redactor de carte: ***Nistor Tănăsescu***
*Consultant tipografic:****Tiberiu Roşca***
Tipografia ***VEGA*** *Buzău, iulie 2003*

Cuprins

Râmnicu Sărat, vatră românească de istorie

Ţinutul râmnicean a fost şi va rămâne un nesecat izvor de civilizaţie şi cultură românească, o vatră de istorie care a dat ţării instituţii, valori, personalităţi. La Curbura Carpaţilor, civilizaţia s-a clădit cărămidă cu cărămidă, fiecare generaţie aducându-şi contribuţia sa, geniul epocii sale.

Din 1990, anul în care am venit la primărie, am găsit de cuviinţă că noi, râmnicenii, trebuie să fim, cum spunea un domnitor român, ceea ce am fost şi încă ceva pe deasupra. Aducţiunea de gaz metan începută în 1992 a schimbat din temelie modul de viaţă al fiecăruia dintre noi. O investiţie costisitoare şi de durată, intrată în cotidian, care a meritat toată osteneala şi efortul nostru. În ultimii trei ani, la Râmnicu Sărat, municipiu cu o populaţie de 38.000 de locuitori, s-au realizat investiţii din fonduri proprii şi atrase de peste 200 de miliarde de lei. Consider că din cele trei mandate pe care le-am deţinut ca primar, această perioadă a fost cea mai productivă.

Cea mai importantă realizare, într-o ordine subiectivă, dar justificată, este încheierea procesului de modernizare a celor 13 centrale de cartier, ultima fiind realizată în luna mai 2003, pentru care municipalitatea a făcut investiţii

totale de peste 83 de miliarde de lei. Strategia noastră a vizat modernizarea fostelor centrale de cartier, dotarea acestora cu stații hidrofor şi cazane de ultimă generație care au redus consumurile de gaze pe gigacalorie cu peste 30 la sută. Suntem împotriva sistemelor de termoficare gigant, dar şi a atomizării, pe centrale de apartament, unele ca şi celelalte fiind mult prea costisitoare. O centrală care alimentează 10 – 15 blocuri este soluția optimă pentru România. Aceste amănunte de ordin tehnic contează decisiv în configurația oraşului european de mâine.

Un alt proiect de anvergură finalizat în luna mai 2003 a fost realizarea unei piețe agro-alimentare, dotată cu fotocelulă la intrare şi aer condiționat, investiție de 13 miliarde de lei, o nouă hală, de peste 18 miliarde de lei, aflându-se în faza de licitație.

Râmnicenii au în premieră, începând din luna iulie 2003, o modernă Sală polivalentă de sport. Sala numără peste 400 de locuri, este multifuncțională şi a beneficiat de o finanțare de 11 miliarde de lei prin Programul guvernamental „Săli de sport“, alte 9 miliarde de lei fiind alocate de la bugetul local.

Programul de locuințe pentru tineri cu finanțare ANL a demarat la Râmnicu Sărat în anul 2001, un bloc cu 49 de locuințe sociale destinate tinerilor fiind inaugurat în 2002, alte 49 de locuințe într-un bloc-geamăn urmând să fie finalizat în 2003, investițiile totale depăşind 34 miliarde de lei.

Municipalitatea a acordat râmnicenilor şi 430 de locuri de casă în două cartiere, unde cei împroprietăriți şi-au construit deja locuințe. Peste 3 miliarde de lei au fost investiți în 2003 în achiziționarea a 13 apartamente de pe piața liberă, precum şi în construirea a cinci case sociale, în vederea rezolvării situației locative a foştilor chiriaşi din imobilele naționalizate, problemă considerată închisă la Râmnicu Sărat.

Nici cel mai sărac cartier al municipiului, Barasca, fost sat de robi, nu a scăpat atenției edililor, în vara acestui an aici urmând să fie finalizate lucrările de aducțiune şi alimentare cu gaz metan, numai traversarea conductei peste râul Râmnic necesitând o investiție de 4 miliarde de lei.

În 2003 – 2004 vom pune piatra de temelie unor noi edificii, o Catedrală creştin-ortodoxă, un patinoar modern şi vom încerca să finalizăm lucrările de restaurare a Complexului brâncovenesc, intrat din luna martie a.c. în administrarea muncipalității. Prin investițiile realizate în ultimii ani municipiul Râmnicu Sărat şi-a redescoperit vocația de important oraş european. Nu întâmplător, după distincția dobândită în 1997 la Malta, aceea de oraş istoric, municipiul Râmnicu Sărat aspiră la cea de oraş al mileniului al treilea, o sinteză fericită între trecut, prezent şi viitor.

*Ing. **Constantin Ghinioiu***
Primarul municipiului Rm. Sărat

Râmnicu Sărat şi râmnicenii

A. Tătăranu, într-un articol apărut în *„Almanahul Rm. Sărat“* în 1933, intitulat sugestiv *„Râmnicu nostru“*, scria fără disimulată mândrie: „*...Râmnicenii au fost oameni cu chibzuială când au hotărât aşezarea judeţului lor. I-au dat o formă simetrică, un dreptunghi aproape perfect, au aşezat capitala la mijloc, au înglobat în el şi deal şi munte şi câmpie, şi şi-au ales limba de mijloc, care apoi a devenit limba oficială a literaturii româneşti, lipsită şi de dulcegăria moldovenească şi de duritatea muntenească. Râmniceanul nu vorbeşte nici cu «pi», nici cu «pă», ci cu «pe»...“.*

În privinţa numelui de „Râmnic“ opiniile diferite din secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea par să devină convergente în perioada modernă. În *„Dicţionarul topografic şi geografic al României”* de la 1872, precum şi în „Dicţionarul” Lahovary-Brătianu-Tocilescu, apărut în 1902, toponimicul *„râmnic”* apare ca derivat de la adjectivul *„romanicus”* prin sincoparea lui *“a”*. G.Ţânţăreanu, în *„Foaia Râmnicului”* (nr.3/1921) este de părere că numele ar proveni din limba pelasgo-arimică şi are semnificaţia *„ţinutul sărat al arimilor”*.

Istoricul Nicolae Iorga tranşează disputa în a sa *„Istorie a poporului român”*, considerând că este vorba de etimonul slav *„râba”*, *„peşte”*, de la care s-a format *„Râbnic”*, *„lac bogat în peşte întru-un ţinut sărat”*. Sensul este preluat de Dicţionarul explicativ al limbii române, unde *„Râmnic, râmnice (reg.)”* ar proveni din bulgărescul *„râbnik”* sau ucraineanul *„râbnik” – heleşteu*.

Scrierile călătorilor străini sau ale cronicarilor români denumesc aşezarea drept *„Rebnik”* (secolul al XVI-lea), *„Râmlik”* (secolul al XVII-lea), denumire încetăţenită în Imperiul Otoman. Adaosul de *„Slam”*, *„sărat”* a apărut din necesitatea de a diferenţia cele două “Râmnicuri”, Râmnicu Vâlcea avand o importanţă cel puţin asemănătoare în Evul Mediu românesc.

Râul *Râmnic-Rebnyk* apare şi pe harta *“Moldaviae finitimaruanque tupes”* a călătorului Georg Reicherstorffer, iar în harta Walahiei a lui Gerhard Mercator, tipărită în anul 1607, la Amsterdam, aşezarea este menţionată sub forma *“Rebnik”*.Un alt călător străin, turcul Evlya Celebi, descrie în a sa *„Carte a călătoriilor”*, scrisă în timpul expediţiei turco-tătare din anul 1659, „marele Râmnic“, sub numele de *„Râmlic“*, de unde se poate presupune că aceasta a fost denumirea consacrată în timpul Imperiului Otoman.

Rebnik (Mercator, Atlas Minor, 1609

De la Rebnyk la Slam Râmnic

Timp de peste un mileniu şi jumătate, târgul de pe râul Râmnic a fost locul unor conflicte de ordin militar şi religios, mai mult sau mai puţin distrugătoare, dar şi câmpul unor interferenţe culturale multiple, recreând un spaţiu distinct, o vatră de istorie. Cu ocazia cercetărilor arheologice de la *Complexul brâncovensc* au fost găsite antrenate în stratul de cultură medievală fragmente dintr-un vas care, prin formă şi decoraţiuni, datează din perioada neoliticului, cultura Boian. În zona vetrei vechi a oraşului au fost descoperite un *solidus* de aur din vremea împăratului Honorius (393-423), emis la Mediolanum în anii 394-395. În perioada stăpânirii romane, pe malurile Râmnicului, armatele imperiale aprindeau *foc de odihnă* în drum spre cetatea Durostorum.

După retragerea stăpânirii aureliane din anul 272, popoarele migratoare aşezate vremelnic pe aceste locuri au punctat viguros, dar niciodată decisiv. Tot în incinta Complexului brâncovensc au fost descoperite şi cercetate două locuinţe, una de tip bordei, având o vatră înconjurată de pietre, conţinând fragmente ceramice datate în a doua jumătate a secolului al VI-lea, respectiv un cuptor menajer săpat într-un calup de lut crutat, cu fragmente ceramice de tip slav arhaic, locuinţă datată în secolele VII-VIII.

Primii migratori mai însemnaţi au fost cei de origine germanică (secolele III-IV), care vor stăpâni aceste ţinuturi până către sfâşitul secolului al IV-lea, când năvălirea hunilor îi va disloca cu putere de tăvălug. Istorici de renume au atras atenţia că nu trebuie să se exagereze forţa acestor năvălitori, fiind vorba totuşi de popoare în corturi, ce-şi purtau zestrea istorică în căruţe şi erau dispuşi oricând să se înroleze în schimbul unei solde pentru ca, mai apoi, la un semnal, să-şi adune agoniseala, cirezile şi turmele, plecând în căutarea altor tărâmuri mai ospitaliere.

La Curbura Carpaţilor, în secolele III-IV după Hristos, vizigoţii, neam germanic alungat din Scandinavia, au întemeiat un regat în vestita ţară *Caucaland*, durând şi valuri de apărare în sudul Moldovei. *Valul lui Athanaric* a fost ridicat la nord de Râmnic. Valea Râmnicului oferea grâne din belşug, păşuni bogate, fructe în pârg. Regatul vizigot a profitat de pe urma coabitării cu băştinaşii, buni meşteşugari şi renumiţi plugari. Urmaşii coloniştilor romani erau neîntrecuţi în prelucrarea aurului pe care romanii au încercat să-l extragă de pe cursul superior al Râmnicului. În urma creştinării vizigoţilor de către episcopul Ulfila, aceştia au încercat să rămână definitiv în aceste locuri, mai ales că Imperiul Roman de Răsărit le-a acordat statut de federaţi, plătindu-i cu generozitate ca să le apere graniţa de nord. În ciuda unui mod de viaţă elevat, vizigoţii, de departe cel mai evoluat popor migrator, nu au putut depăşi stadiul tribal, acela de războinici cruzi dar nestatornici, dispuşi la râdul lor oricând să urce pe cai şi să-şi mute sălaşele în altă ţară. Chiar şi creştinaţi de episcopul Ulfila, şi-au făcut biserici mobile, locuri de închinăciune în corturi, pentru a le putea muta cu repeziciune, cum de altfel s-a şi întâmplat.

Hunii, plecaţi din stepa asiatică în secolul al III–lea, au provocat panică printre migratori, reprezentând o undă dis-

trugătoare pentru aceia care, ca şi ei, trăiau din forţa armelor şi prada de război. Cei care dormeau în şaua calului s-au dovedit mai agili şi mai cruzi decât războinicii de neam germanic, vizigoţii, ostrogoţii ş.a. Vizigoţii au părăsit Caucalandul, ţara din Carpaţi, cu familiile şi avutul în căruţe, plecând într-o nouă aventură de-a lungul şi de-a latul Europei, ajungând patru sute de ani mai târziu în sudul Franţei la Tolosa, astăzi Toulouse, unde şi-au stabilit reşedinţa, sfârşind prin a fi asimilaţi de autohtoni.

În faţa ferocităţii fără margini a hunilor, a cruzimii dusă la extrem, străromânii de pe meleagurile Râmnicului au opus o rezistenţă pasivă, lipiţi de munţi, oferind biruri atrăgătoare, produse ale pământului, grâu, mei, oi, capre, brânză şi piei, miere, dar şi obiecte artizanale, apreciate de oamenii stepei, incapabili ei înşişi să le producă. De departe cel mai preţios rod al pământului pe care Valea Râmnicului l-a avut cu prisosinţă a fost sarea cea de toate zilele, indispensabilă turmelor de oi şi cirezilor de vite, exploatată chiar de la suprafaţa pământului la Sările, Jitia sau Neculele. Morile de apă, amplasate pe văile Câlnăului şi Râmnicului măcinau grâu, mei şi secară, tâmplarii şi lemnarii alimentau gratuit o întreagă industrie a războiului cu arcuri, săgeţi şi tolbe iar alţi autohtoni prelucrau pieile, lâna, inul şi cânepa cu o măiestrie care i-a uimit pe stăpânii stepelor. Descoperiri de ultim moment îi prezintă pe străromâni ca mari artizani ai metalelor preţioase, meşteşug moştenit din timpul Imperiului roman.

Noii năvălitori s-au dovedit la fel de nestatornici şi incapabili de a se stabili definitiv. Două popoare au fost pe punctul de a rămâne pe aceste meleaguri, pecenegii şi cumanii. Timp de trei secole, aceştia au colonizat vechea Dacie, într-un moment când la nord de Carpaţi se pornea o ofensivă de extindere a graniţelor pe toate fronturile - militar, religios şi diplomatic. În secolul al XIII-lea, Regatul

apostolic maghiar dorea să-şi întindă zona de influenţă în afara Carpaţilor. La Subcurbura Carpaţilor, două asemenea iniţiative păreau realizabile. Au penetrat zona Prahova-Buzău, unde au creat Ţinutul Săcuienilor, iar la Curbura Carpaţilor - Episcopatul cumanilor, aşezat de o parte şi de alta a râului Milcov. Nu este exclus ca târgul de pe râul Râbnyk să fi deţinut o poziţie centrală în acţiunea de creştinare a cumanilor şi convertirea lor la catolicism sub sceptrul Regilor Maghiari. O însemnare ulterioară, nu lipsită de nostalgie, consemnează la începutul secolului al XVI-lea că târgul Râmnic care *„odinioară a fost catolic“* a ajuns schismatic *„din vina unui episcop care punea pe credincioşi să plătească dări“*. Observaţia aparţine arhiepiscopului Petru Bogdan Bacsic, vicar apostolic, care a călătorit în Ţara Românească la 1640. Oricâte interpretări

ar putea genera aceste scurte însemnări ale înaltului prelat, se poate deduce că este vorba de o tratare globală a subiectului, târgul Râmnic şi împrejurimile sale făcând obiectul unui misionariat constant şi din Sudul Dunării.

Bizanţul îşi pusese pecetea la Curbura Carpaţilor încă din zorii creştinismului. Martirizarea Cuviosului Sava Gotul în secolul al lV-lea a avut loc pe fondul unei ofensive apostolice

la Nord de Dunăre, din oraşul lui Constantin cel Mare. Nu este de mirare că *Mănăstirea grecilor*, atestată la Râmnicu Sărat în secolul al XV-lea, actuala biserică *„Adormirea Maicii Domnului”*, a avut darul de a contrabalansa misiunile regale comandate de la Budapesta.

Ofensiva maghiară sub haină religioasă a fost contracarată de ultima mare năvălire a popoarelor migratoare, cea a tătarilor. Harta vechii Dacii se va rescrie din nou, într-o formă diferită, dar cu acelaşi fond multisecular. Balanţa a înclinat decisiv în favoarea autohtonilor. Şi de această dată pătura suprapusă şi-a dovedit fragilitatea, fiind distrusă de năvălirile tătarilor de după anul 1241. Cauterizarea adaosului migrator din ultimele secole s-a realizat prin asimilare sau distrugere, grăbind cristalizarea primelor formaţiuni statale româneşti. În noua epocă, cu identitate sută la sută românească, târgul de pe Râmnic va deveni capitala unui important ţinut de margine care va urma curba, când ascendentă, când coborâtoare a întregii civilizaţii româneşti. O poziţie strategică, cu numeroase pericole şi capcane, dar şi cu beneficii de ordin spiritual şi economic.

Râmnicu Sărat, ţinut de margine

Întemeierea statului feudal Ţara Românească în secolul al XIII-lea a conferit ţinutului dintre Râmnic şi Milcov o poziţie privilegiată. Târgul s-a dezvoltat pe de o parte din nevoia de a apăra graniţa de nord-est a noului stat feudal, iar pe de altă parte din trebuinţele locuitorilor prosperelor aşezări rurale de pe cursul inferior şi superior al râului cu acelaşi nume. Districtul se întindea până la Milcov, în secolul al XV-lea Focşanii-Munteni, viitoarea capitală a judeţului Slam Râmnic, fiind *„un sat ceva mai răsărit“*, cu funcţiuni stricte, vamale şi de apărare.

Graniţa judeţului Slam Râmnic, şi implicit a Valahiei, a trecut uneori dincolo de apa Milcovului. În vremea marelui domnitor Mircea cel Bătrân, Ţara Românească îşi întindea graniţele până în Dobrogea, dar rupea şi din trupul Moldovei, hotarul fiind amplasat dincolo de cetatea Crăciuna, amplasată în stânga Milcovului, în apropiere de Odobeşti. Perioada dintre anul 1300, când se presupune existenţa unui târg pe râul Râmnic, şi până la 24 ianuarie 1859, când cele două provincii româneşti se unesc, a fost productivă dar în acelaşi timp tumultoasă. Statutul de judeţ de graniţă sau margine de ţară a favorizat un anumit tip de dezvoltare, la concurenţă cu aşezarea de pe Milcov, Focşani, care va căpăta treptat statutul privilegiat de capi-

tală a doua județe, Slam-Râmnic pentru Muntenia şi Putna pentru Moldova.

Târgul de pe râul Râmnic este atestat documentar la 9 septembrie 1439, în timpul domniei lui Vlad Dracul. Este vorba de un document prin care se întăreşte un privilegiu comercial: „*...Liovenii, ruşii şi moldovenii plătesc la vama de la Râmnicu Sărat doi florini ungurești de căruța-marfă“.*

Vama era încă la Râmnicu Sărat şi se poate deduce că târgul avea o istorie considerabilă. În revista “Magazin istoric” din iulie 1973, istoricul Constantin C. Giurescu a dat următorul răspuns unui cititor râmnicean privitor la atestarea documentară a localității: *“Prima mențiune documentară despre Râmnicu Sărat este din 1439, septembrie 9, în privilegiul de comerț acordat de Vlad Dracul negustorilor poloni, ruşi şi moldoveni. Se precizează că aceşti negustori vor plăti vamă la intrarea în țară la Râmnic, câte doi forinți ungureşti de carul de marfă. După părerea mea, aşezarea este mult mai veche, ea existând ca târg sau centru de schimb pentru satele din bazinul Râmnicu Sărat din secolul al XIV-lea şi foarte posibil, chiar din secolul al XIII-lea, înainte de întemeierea Țării Româneşti, aşa cum era şi târgul Buzăului“.*

În secolul al XV-lea apar primele mențiuni despre acest ținut. Astfel, în jurnalul unui călător cipriot, Fox, care se întorcea din Turcia, este pomenită la 1431 aşezarea Focşanii-Munteni, „*un sat prin care trece un râuleț ce desparte Țara Românescă de Moldova“.*

În schimb, la acea dată, târgul Râmnicului era bine conturat. Documentul din 9 septembrie 1439 consfințeşte o poziție privilegiată, cea de punct vamal.Vama de la Râmnicu Sărat, ultimul târg al Țării Româneşti la granița cu Moldova, va fi menținută în toată perioda Evului mediu timpuriu. Dar târgul de pe Râmnic deținea şi o poziție

strategică. La 1616, în luptele pentru tron dintre Alexandru Movilă, domnitorul Moldovei, şi Radu Mihnea, domnitorul Țării Româneşti, primul a organizat o expediție dincolo de Milcov, ajutat de armata poloneză. Charles de Jappecourt, care a însoțit armata polonă descrie oraşul Râmnic drept *„un târg mare“*, unde Radu Mihnea avea o garnizoană de 400 de ostaşi pentru paza hotarului. Cu siguranță, garnizoana a fost nelipsită de la Râmnicu Sărat, pentru apărarea fruntariilor, pe tot parcursul Evului Mediu.

Târgul medieval era constituit, ca peste tot în Europa, din vatra târgului, cu prăvălii adunate, case, curți şi mici grădini, hotarul târgului cu terenuri de cultură, precum şi ocolul, cuprinzând mai multe sate *(apud Constantin C. Giurescu)*. Vatra târgului era înconjurată de şanturi şi era străbătută de hrube cu dublu rol, de refugiu şi de ascunzătoare, în caz de pericole. Un asemenea subteran uneşte fosta Mănăstire a grecilor, actuala Biserică „Adormirea Maicii Domnului“, de biserica Câța, fapt confirmat de descoperiri arheologice recente. Un alt subteran a fost direcționat probabil spre actuala albie a Râmnicului, cu puncte de refugiu pe colina de la Cetățuia sau spre Dealurile Toplicenilor.

Poziția privilegiată a târgului, de aşezare de margine, pe cât de fastă era în vremuri de linişte, pe atât de zbuciumată în vremuri de răstrişte.Târgul era periodic devastat în timpul unor lupte interminabile, perioada medievală consemnând bătălii de amploare la Vadul Râmnicului, ce au lăsat semne atât în istoria locală, cât şi în cea națională. Doar „Baciul Moldovei“, domnitorul Ştefan cel Mare, singurul dintre zecile de cuceritori, a cruțat târgul valah de jaf, practică obişnuită în acele vremuri. După cele două victorii obținute la interval de opt ani, în 1473 şi 1481, acesta a interzis soldaților săi să devasteze oraşul. Mai mult, a trimis meşteri să ridice o biserică creştin-ortodoxă, în stil

moldovenesc. Biserica Piatra, ctitoria lui Ştefan cel Mare de la Râmnic, a stat mărturie vreme de peste patru secole luptelor fratricide, dintre valahi şi moldoveni, dar şi intenţiei Moldovei de a trece Milcovul.

În noiembrie 1473, Ştefan cel Mare a intrat în Ţara Românească în fruntea unei armate, cu scopul declarat de a-l înlocui pe domnitorul Radu cel Frumos cu protejatul său Basarab cel Bătrân. Lupta s-a dat la Cursul Apei în perioada 18-21 noiembrie 1473, pe vadul râului Râmnic, supranumit de atunci *„Vadul învrăjbirii“*. Radu cel Frumos şi-a aşezat tabăra în Dealul Florii, pe dealurile comunei Grebănu, iar Ştefan cel Mare în zona Jideni, actualmente comuna Podgoria. Radu cel Frumos avea la dispoziţie o armată formată din 12.000 de munteni şi 17.000 de turci, în vreme ce domnitorul moldovean avea o armată numericeşte inferioară. După trei zile de lupte, Radu cel Frumos a fost înfrânt, retrăgându-se în fugă la Istanbul, şi lăsând capitala Ţării Româneşti în mâinile rivalului său, odată cu fiica sa, domniţa Maria Voichiţa, devenită ulterior a treia soţie a lui Ştefan. Anterior, la 7 martie 1471, oştile muntene sunt înfrânte de cele moldovene în regiunea de graniţă, la Soci, între Putna şi un afluent al Siretului.

În primăvara anului 1481, domnitorul moldovean reia expediţia în scopul aşezării pe tronul Ţării Româneşti a favoritului său, Mircea. Într-o scrisoare din 15 martie 1481, Ştefan cel Mare le cere locuitorilor din Râmnicu Sărat, Brăila şi Buzău să-l accepte la tronul Ţării Româneşti pe Mircea, protejatul său, *„boierii mari şi mici, precum şi toţi judecii“* fiind sfătuiţi să-i dea o mână de ajutor. Răspunsul a fost negativ, motiv pentru care domnitorul moldovean va încerca să-şi impună favoritul cu forţa armelor. Într-o bătălie dramatică, *războiul românilor contra românilor*, cum au comentat istoricii, la 8 iulie 1481,

domnitorul moldovean a înfrânt la Râmnicu Sărat armata condusă de Basarab cel Tânăr, domnul Ţării Românesti, sprijinită de otomanii conduşi de Ali-Beg şi Skander-Beg, care au pătruns şi în Ţara de Jos a Moldovei unde au prădat *“până sub Lunca cea mare”*. În bătălia de la Râmnic, Ştefan l-a pierdut pe cumnatul său Şendrea, portarul Sucevei, după victorie înscăunându-l pe Vlad Călugărul. În ciuda stăpânirii vremelnice a Moldovei, târgul de pe Râmnic, iertat de domnitorul moldovean pentru poziţia sa ostilă, va rămâne în aria de influenţă a Ţării Româneşti, pecetea moldavă fiind mai mult de ordin cultural.

O altă bătălie importantă, cu repercusiuni asupra istoriei naţionale a avut loc în 1789, tot la Râmnicu Sărat. Placa de marmură aflată în incinta Bisericii „Adormirea Maicii Domnului“, închinată prinţului Arkady Suvorov, conte de Râmnic, nepotul celebrului general Alexandru Suvorov, devenit „contele Râmniski“ în urma unui eveniment tragic – moartea sa în apele învolburate Râmnicului –, stă mărturie acestei confruntări. Bătălia din septembrie 1789 de *„pe apa Râmnicului, la patru mile de Milcov“* dintre trupele otomane şi cele austro-ruse s-a încheiat cu victoria aliaţilor. Prinţul de Saxa-Koburg şi generalul Suvorov au înfrânt armata turcă, care a lăsat pe câmpul râmnicean de luptă peste 10.000 de oameni, precum şi 68 de tunuri şi 100 de steaguri.

Osemintele tânărului conte de Râmnicu Sărat, îngopate în incinta bisericii „Adormirea Maicii Domnului“, au fost repatriate la sfârşitul secolului al XIX-lea, fiind depuse într-o biserică din Moscova.

Ultima şi cea mai semnificativă influenţă se datorează domnitorului Ţării Româneşti, Constantin Brâncoveanu. Domnul valah a găsit de cuviinţă să consolideze graniţa nord-estică a Ţării Româneşti prin monumente de arhitectură menite să înfrunte veacurile. La sfârşitul secolului al

XVII-lea, în plină epocă creatoare, domnul Ţării Româneşti, aflând *„loc iscusit“*, cum scrie în hrisovul său din 1700, împreună cu velspătarul Mihail Cantacuzino, unchiul său, au ridicat şi înzestat o ctitorie la Rm. Sărat, a cărei construcţie a fost începută în 1697. *Casa brâncovenească* de la Râmnic este compusă dintr-un edificiu central, construit în stilul neoromânesc al secolului XVII, un pridvor amplu şi ferestre cu chenare largi, care sfârşesc în arc trilobat. Plastica faţadei aminteşte de stilul renascentist, la parter se deschid ferestre în plin centru, iar etajul are ferestre drepte. În sala mare, bolţile arcuite au ca punct central de sprijin statui din piatra, printre care şi celebra piesă *„Samson şi leul“*, aflată în prezent la Palatul Mogoşoaia.

Complexul brâncovenesc de la Râmnicu Sărat stă mărturie unor vremuri înfloritoare din istoria poporului român, dar şi rolului strategic pe care l-a avut oraşul de pe râul Râmnic. Mănăstirea brâncovenească de la Râmnicu Sărat a

fost zidită în intervalul 1691-1697 şi a avut un rol de

apărare în dublu sens, militar şi spiritual. Radu vel logofăt Greceanu în a sa *„Viaţă a lui Constantin Vodă Brâncoveanu“* face o radiografie exactă a rolului şi rostului ctitoriei de la Râmnicu Sărat. *„...într-acest an al optulea din domnia Măriei Sale, s-au săvârşit şi mănăstirea pe care au făcut Măria sa la târgul Râmnicului, unde se proslăveşte Adormirea Născătoarei de Dumnezeu stăpânii noastre, care iar den pajişte şi den temelie o au zidit împreună cu unchiul Măriei Sale, Mihaiu Cantacuzino vel spătar, însă mănăstire mare şi cuvioasă cu chilii de piatră şi cetate împrejur, pentru ca fiind şi un loc ca acela de este în calea oştirilor şi mai mult a tătarilor. Drept aceea Măria sa au pus nevoinţă împreună cu unchiul Măriei Sale, ce s-au zis mai sus, de o au făcut cu tărie, ce multora scăpare şi apărare să fie, cu mili întărind-o şi cu toate cum se cade împodobind-o, la sfânta şi dumnezeiasca mănăstire de la muntele Sinai o au închinat-o vecinica pomenire“.*

Nicolae Iorga venea deseori la Râmnicu Sărat, doar şi pentru simplul motiv de a admira aceste capodopere, pe care marele învăţat le considera *„mari amintiri, opere de artă ce nu se pot lăuda îndeajuns“*.

Iată cum descrie marele savant biserica brâncovenească: *„La început un strălucit pridvor. Are şase stâlpi în*

faţă, câte trei pe laturi. Nicăieri ei nu sunt aşa de frumoşi ca aici.Fiecare aproape îşi are forma originală, pe lângă cei cu flori, frunze, viţe suitoare, sunt alţii pe care se văd foi de dafin ori linii late ca galoanele de aur de pe vechile veştminte. Uşa se deschide într-un cadru sculptat, ca la Colţea, la Sinaia, mai mică aceasta.Iarăşi chipurile animalelor simbolice, care înfăţişează pe Evanghelişti, sfărâmate cu ciocanul, la cele patru colţuri. Inscripţia care cuprinde numele lui Mihai Cantacuzino cu al Brâncoveanului a rămas din cauza acestuia din urmă, căci pomenirea lui Mihai, ucis ca hain, a fost osândită de turci şi Nicolae Vodă Mavrocordat a îndeplinit osânda. În ea se vede înnoire interesantă: slovele nu se înşiră în linii drepte, ci alcătuiesc arcuri ca pe un văl ce s-ar ţine cu mâna de amândouă capetele.

Pronaosul, «tinda femeilor», cuprinde chipul lui Brâncoveanu şi altele...naosul e larg şi luminos, strănile au unghiuri de exagon. O catapeteasmă de zid, zugrăvită din nou la 1806 de meşterul călugăr Isaiia din Sinai desparte de altarul foarte încăpător, care are în dreapta şi în stânga – cum nu mai aflăm aiurea – o proscomidie şi veşmântărie, destul de mari. La amândouă, duc uşi împodobite cu frumoase şi originale sculpturi în piatră".

În anul 7208 (1700), Constantin Brâncoveanu dă un hrisov prin care închină Mănăstirea Râmnicului Sfântului Munte Sinai. Hrisovul, conceput împreună cu boierii divanţi, include două principii care, volens nolens, vor fi urmate de-a lungul timpului şi de ceilalţi domnitori, poate şi datorită crudului blestem cu care este întărit. În actul fundaţional, Constantin Vodă Brâncoveanu aruncă asupra urmaşilor săi, care nu vor respecta această închinare, următorul înfricoşător blestem: *„Domnul Dumnezeu să-i judece la înfricoşata lui venire!"*. Primul principiu prevedea că Mănăstirea Râmnic se închină Muntelui Sinai, care va

primi din venitul general două părţi. Cel de-al doilea, scuteşte mănăstirea râmniceană de toate dăjdiile, numeroase şi înrobitoare în acele vremuri, fiind investită totodată cu numeroase privilegii.

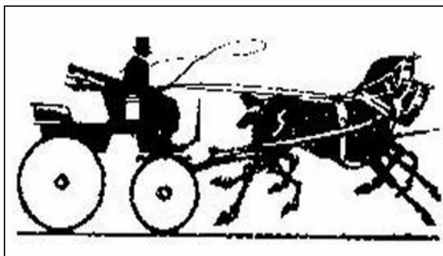
Istoria medievală a Râmnicului va fi influenţată în mod fundamental de acest aşezământ religios, călăuzindu-se după privilegiile şi prestigiul de care se bucura orice mănăstire domnească închinată Sfântului Munte. Fundaţiunea Brâncovenească a atras, la rândul său, numeroase danii din partea boierilor mari şi mici din zonă, dar a grăbit şi stabilirea definitivă a reperelor oraşului actual. Decenii de-a rândul, de privilegiile domneşti acordate călugărilor, *„mănăstirii nedajnice"*, vor încerca să profite şi localnicii, negustori sau meşteşugari, care-şi vor stabili vadul în apropierea fundaţiunii domneşti.

Ridicarea unei ctitorii în partea răsăriteană a ţării, cu rădăcini la Sfântul Munte, va avea o influenţă covârşitoare asupra culturii şi civilizaţiei locale, un impact benefic şi la trei secole după actul de ctitorire a marelui domn valah. Este, de departe, cea mai *iscusită* „bătălie" purtată aici, hotărâtoare pentru configuraţia europeană, prezentă şi viitoare a Slam Râmnicului.

Biblia de la Blaj *(Muzeul municipal)*

Viața cotidiană în Evul Mediu

Cărturarul turc Evlya Celebi, în contextul amintit anterior, descrie astfel călătoria pe care a facut-o în 1660 la Râmnicu Sărat: „*...am trecut râul Buzău de la marginea orașului, călare pe cai și timp de cinci ore am mers prin câmpii înfloritoare“*. După cum se poate deduce cu ușurință, între Buzău și Râmnicu Sărat nu exista încă un loc de popas, hanul de la Crucea Comisoaiei apărând o sută de ani mai târziu. Ajuns cu bine la noul târg ieșit în cale, călătorul povestește cu nedisimulată plăcere despre „*frumosul oraș Râmnic“*, unde „*boierul acestui oraș ne-a primit bine și cu cinste“*. Cum arăta târgul de pe râul Râmnic la jumatatea secolului al XVII-lea? Învățatul turc, care cu siguranță văzuse multe așezări, fie și numai în Peninsula Balcanică, considera Râmnicul „*un oraș frumos, așezat pe malul râului cu același nume, la poalele unui podiș, cu grădini și vii înalte. Erau șase mănăstiri și 500 de prăvălii, unde vindeau fete frumoase“ (apud Valeriu Nicolescu, Musaios, vol VII, Buzău, 2001, pag.140)*.

Dincolo de romantismul descrierii, influențată probabil și de ospitalitatea „boierului locului“, târgul pare a avea aceeași configurație: lipit de firul apei, cu un centru comercial închegat, aspect ce a permis călătorului turc o judecată pe cât de rapidă, pe atât de limpede. Mănăstirile, probabil a pus la număr și bisericile, erau, de asemenea, legate între ele după logica dezvoltării urbane medievale.

Târgul abia se ridicase după o perioadă destul de lungă de decădere, cu un an înainte orașul fiind incendiat de trupele otomate trimise să-l scoată din domnie pe Mihnea al III-lea. Chiar și Ștefan cel Mare a poftit la teritoriul din dreapta Milcovului în bătălia de la Dealul Florilor - Grebănu (*“români contra românilor”*, cum o numea istoricul Nicolae Iorga), devenită celebră prin caracterul ei sângeros.

Anterior, marele Ștefan tatonase terenul, încercând să obțină mult râvnitele teritorii pe cale diplomatică, adică încercând să obțină acceptul boierilor din zonă. La Curbura Carpaților exista deci o aristocrație medievală bine conturată, alături de organele administrative *(“judecii”)* puterea deținând-o tagma destul de restrânsă de latifundiari. În vremea bătăliei de la Dealul Florilor, târgul Râmnicului era prin urmare destul de extins de vreme ce biserica Piatra, ctitoria lui Ștefan cel Mare, ocupa un loc destul de marginal în amplasamentul urban.

Transformarea Brăilei în raia turcească, năvălirile repetate ale tătarilor, dar și luptele pentru tron dintre domnitorii celor două țări românești făcea totuși dificilă dezvoltarea urbană la sud-estul Carpaților. Între prădalnici se numărau chiar domnitorii Moldovei. Ștefăniță, spre exemplu, a devastat în februarie 1526 zona Râmnic-Buzău în semn de represalii față de politica domnului Țării Românești care sprijinea pribegii moldoveni pe care îi primise în Valahia.

Cu cinci ani înainte, o dispută pentru tron în Țara Românească condusese la intervenția trupelor turcești în

zona Buzăului, unde, spune cronicarul, *„multă pagubă şi pradă au făcut pre locul acela“*, fiind de presuspus că Râmnicul a avut aceeaşi soartă. În atare condiţii, civilizaţia pendula spre locuri mai retrase precum Drăgheşti, Băbeni sau Deduleşti, dar şi în zona montană, pe cursul inferior al râului Râmnic.

O solie poloneză ce mergea la Istanbul în anul 1640 a poposit pe 19 martie la Râmnicu Sărat din cauza *„unui ger mare şi vânt rece“*. Secretarul delegaţiei, Achacy Tazycky, menţionează ospitalitatea cu care au fost primiţi de localnici precum şi bogăţia ospăţului oferit de cei care i-au găzduit - *„vinurile bune, miedul şi berea bună“*, fapt care i-a făcut pe polonezi să plătească chiar cu sănătatea lor, căci a doua zi *„mergeam ca nişte catâri şi chiar cum se spune, muţi ca peştii“*.

În Evul mediu târgul avea o conducere de tip feudal. Puterea era deţinută de un sfat format din 12 pârgari sau juraţi, în frunte cu un judeţ. Sfatul era ales din rândul fruntaşilor urbei, negustori, meşteşugari sau agricultori. Există şi un document în acest sens *(v. "Buzău, Mică enciclopedie istorică", Ed. Musaios,Buzău, 2000, pag. 277)* emis pe 5 septembrie 1600, care adevereşte lui *Ghinea din Râmnic* dobândirea unei vii cu case şi silişti la Bujoreni. Actul este întărit de cei 12 pârgari din Râmnicu Sărat, precum şi de conducerea „judeţului“. Pârcălabii sunt menţionaţi şi în 1695, în *„Condica“* visteriei domnitorului Constantin Brâncoveanu, care confirmă prezenţa acestora ca reprezentanţi ai Puterii domneşti, cu atribuţii juridice şi fiscale, deasupra sau alături de structurile locale de putere. Aceste structuri administrative şi sociale se vor menţine, cu mici modificări, până în zorii epocii moderne. În proclamaţia din martie 1821 către judeţul Râmnicu Sărat, Tudor Vladimirescu se adresează *„Către toţi locuitorii oraşelor şi satelor ot…Slam Râmnic, de orice triaptă adică neamuri,*

postelnici, mazili, ruptaşi, breslaşi, birnici, scutelnici, poslujnici (scutiţi de dări - n.n.D.I.) *şi slujitori şi către toţi străinii birnici dintr-acest judeţ“*. Iată o radiografie completă a păturilor sociale, foarte numeroase de altfel, cu atribuţii şi responsabilităţi precise.

Este de presupus că breslele meşteşugăreşti au funcţionat în toată perioada feudală. În 1650, la Buzău, se consemnează existenţa unei „frăţii“ a zidarilor, condusă de *„Lupu vătaf de zidari“*, însă numărul acestora ar putea să fi fost mult mai mare în ambele oraşe.

Prosperitatea târgului de pe Râmnic este dovedită, la începutul secolului al XIX-lea, şi de însemnările celebrului scriitor francez Henri Beyle-*Stendhal* (1783-1842), intendent al armatei imperiale franceze în timpul campaniei napoleonene în Rusia. Acesta a poposit între 19 şi 30 iulie 1812 la Râmnicu Sărat, de unde a achiziţionat *„25 de capete de cai pur sânge, 10 capete de vite, cereale şi sare“*.

Se adevereşte încă o dată că, în perioada Evului Mediu, Râmnicu Sărat era un târg bine articulat şi unul din cele mai puternice centre de creştere şi de vânzare a vitelor din Ţara Românească.

Renaşterea culturală

În perioada cuprinsă între revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi Războiul de independenţă, cea mai novatoare mişcare autohtonă, implicit la Râmnicu Sărat, s-a produs în plan cultural, având drept motor şcoala, învăţământul în limba maternă. „*Este o epocă de necontenită frământare şi creaţie spirituală românească,* afirmă istoricul Constantin C. Giurescu, *având o mare influenţă asupra mişcării politice"*. Fenomenul s-a petrecut şi în sens invers, însă trebuie menţionat că, între promotorii Revoluţiei de la 1848 de la Curbura Carpaţilor s-au aflat învăţătorii, dascălii râmniceni, arestarea acestora în masă paralizând o vreme chiar şi procesul de învăţământ.

Dacă în secolele XVI –XVII, mănăstirile, şase la număr, din judeţul Slam Râmnic pregăteau grămătici, călugări sau preoţi, apetitul pentru învăţătură se extinde cu rapiditate, fii de plugar sau chiar de robi ţigani, băieţi dar şi fete, intrând în marea familie a cunoscătorilor scrisului şi cititului, a epocii Gutemberg.

Prima menţiune documentară a învăţământului râmnicean datează din 1634, an în care este pomenită o şcoală în limba română în reşedinţa judeţului, la Focşanii-Munteni, unde cu siguranţă erau pregătiţi şi fii de funcţionari domneşti, negustori sau boieri din capitala de judeţ. În târ-

gul Râmnic, prima şcoală în limba română este menţionată în 1766, deşi este neîndoielnic că la Mănăstirea grecilor, ctitorită cu două secole în urmă, buchea cărţii nu era o necunoscută.

Spiritul şcolii de la Sfântul Sava se va extinde cu repeziciune, astfel încât în deceniul trei al veacului al XIX-lea, la Biserica „Sfântul Nicolae Vechi", de exemplu, dascălul Constantin preda carte unui număr de 24 de elevi având vârste între 5 şi 18 ani. 22 dintre aceştia erau fii de negustori, unul de plugar şi unul de ţigan. Cheltuielile, cum se obişnuia în epocă, erau suportate de părinţi. Compoziţia socială a şcolii dezvăluie inclusiv caracterul pronunţat negustoresc al oraşului.

Apariţia unei elite intelectuale legată de avuţia materială va iradia în viitoarele decenii ideile renaşterii nationale şi, pe alocuri, ale celei sociale.

În 1842, la Râmnicu Sărat funcţionau patru şcoli primare particulare, dintre care două în limba română, una în limba greacă şi alta în limba franceză. În numai 9 ani, gusturile aristocraţiei locale se schimbă radical. Şcoala de limbă greacă este înlocuită cu o alta, de respiraţie europeană. O schimbare rapidă de opţiuni şi mentalitate, alte ambiţii culturale, o vocaţie europeană a tuturor păturilor sociale.

În pofida greutăţilor inerente, învăţământul se propagă şi spre periferie, în zona rurală, aflată într-o suferinţă socială cronică. La începutul secolului al XIX-lea, bordeiul era o realitate cotidiană chiar şi în târgurile mai răsărite. Învăţătura se prefigura ca o resursă scumpă, dar mai bogată şi inepuizabilă decât oricare alta, precum pământul, vitele, sarea sau păcura.

Şcoala Normală apărută tot în capitala de judeţ a trebuit să pregătească în grabă prima generaţie de dascăli pentru şcolile săteşti.1838 a fost primul an de învăţământ public la sate. „Candidaţii" de învăţător, cum se vor numi absol-

venții școlii normale, deși formați în grabă, cu mijloacele didactice modeste ale începutului, vor constitui fermentul marilor erupții sociale și naționale ce vor urma.

În urma revoluției din 1848, școlile râmnicene vor fi închise, atât din cauza trupelor rusești de ocupație încartiruirte aici, dar și pentru că mulți învățători fuseseră arestați. De pildă, învățătorul Gheorghe Tărculescu era acuzat că fusese cap de gardă *(garda națională – n.n.D.I.)*, Vasile Guțoiu că i-a îndemnat pe locuitori să accepte Constituția, urmați de alți dascăli - Ioan Candidatu, Ion Mocanu, Grigore Candidatu sau Ioan Filimon.

Saltul învățământului râmnicean din următorul deceniu și jumătate a fost uriaș și poate fi evidențiat fie și numai recurgând la cifre. De la 38 de elevi în 1824, învățământul râmnicean cuprindea, în 1863, 400 de elevi. În ciuda salariilor mici, a unor localuri de școală necorespunzătoare, progresul învățământului va fi constant și convingător. Învățătorii râmniceni s-au evidențiat prin câteva acțiuni preluate ulterior de colegii lor din alte județe. În anii '70 ai secolului al XIX-lea, din inițiativa învățătorilor râmniceni și buzoieni se înființează, pe lângă școlile primare, *primele biblioteci de lectură.*

Și numărul dascălilor este în creștere. La sfârșitul secolului al XIX-lea, statistica consemnează 137 de învățători care predau în 114 școli cu 913 elevi, față de numai câteva cadre didactice în urmă cu șapte decenii. De asemenea, ridicat este și numărul cunoscătorilor de carte. În 1899, județul Râmnicu Sărat, cu cei 136.918 locuitori ai săi, avea 13.134 cunoscători de carte în mediul urban și 18.883 în mediul rural. Orașul Râmnicu Sărat începe noul secol cu o populație de 20.000 de locuitori (din care peste două treimi era cunoscătoare de carte) și un gimnaziu de băieți, "Vasile Boerescu", înființat în 1889, capabil să pregătească vârfurile României viitoare, dar și cu o solidă aristocrație

locală educată prin școală.

Gimnaziul „Vasile Boerescu", printre primele din România, s-a impus în geografia învățământului de elită, adăugând Râmnicului o nouă resursă, mai profundă și mai complexă decât tot cea ce a deținut până atunci. Savanți și figuri prestigioase, de la Mircea Eliade la desenatorul de renume mondial Saul Stiemberg ori psihanalistul Sergiu Viderman, viitor profesor la Sorbona, celelalte personalități formate aici vor însemna încununarea firească a deceniilor de zbatere întru atingerea luminii prin slovă.

Dobândirea Independenței a creat o stare de emulație cvasigenerală, îndeosebi în rândul forțele active ale națiunii nou formate. Societăți culturale, asociații, reviste de cultură, o presă pe cât de progresistă, pe atât de conștientă în campaniile sale cotidiene. La 14 iunie 1892, un grup de intelectuali au fondat secțiunea Râmnicu Sărat a *„Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor"*, pentru ca la 20 octombie 1893 să se înființeze filiala râmniceană a Societății *„Ateneul Român"*. În 1897, din inițiativa docto-

rilor Blasianu şi N. Dobreanu a fost înfiinţată *Societatea Filarmonică*. Fenomenul cultural s-a propagat şi în mediul rural, în anul 1903 în judeţul Râmnicu Sărat fiind înregistrate 12 cercuri culturale.

La 15 noiembrie 1895 documentele consemnează *Teatrul din Grădina de Vară*, o instituţie emblematică a Râmnicului, o clădire proiectată de un fiu al acestor locuri, cunoscutul arhitect *Petre Antonescu*. În acelaşi an este menţionat şi un teatru-bufet, situat în grădina publică. Renovat în 1906 -1907 de M. Bragadiru, teatrul avea o sală de spectacole cu galerie şi balcon.

O altă societate importantă a fost înfiinţată în 1905. Este vorba de societatea culturală „*Vasile Alecsandri*“, doi ani mai târziu aceasta reorganizându-se într-o nouă formulă de conducere şi cu titulatura „*Liga culturală*“, filiala Râmnicu Sărat. În 1909, Nicolae Iorga a inaugurat ciclul de conferinţe organizate de societatea culturală „*Vasile Alecsandri*“ cu o expunere despre „*presa românească şi menirea ei*“.

În 1912, *Menelaş Chircu* (1864-1940, marele boier al Râmnicului, tatăl celor doi fraţi, Toma şi Menelaş M. Chircu, cel mai cunoscut crescător de animale de rasă din zonă, care a omologat pe plan naţional rasa *„Buestraşul de Bisoca“*) se dedică păstrării tradiţiilor româneşti, înfiinţând ansamblul *„Chindia“*. Societatea de jocuri, port şi muzică „Chindia“ se va impune în peisajul cultural al Râmnicului timp de peste două decenii. Cele şapte perechi de dansatori provenind din două zone tradiţionale, Buda-Dumitreşti şi Dumitreşti-Chiojdeni-Bisoca, vor fi acompaniate de un taraf de lăutari, printre care şi un cobzar. După o scurtă întrerupere, în timpul primului război mondial, ansamblul folcloric „Chindia“ devine cunoscut în ţară şi în străinătate. În 1921 acesta participă la festivităţile organizate la Teatrul Naţional din Bucureşti, cu prilejul „centenarului Tudor Vladimirescu“, componenţii acestuia fiind felicitaţi personal de către Regele Ferdinand şi Regina Maria; în anii următori “Chindia” întreprinde turnee încununate de succes la Viena (1934), Istanbul (1935), Berlin (1936), Oslo (1937), Roma (1938) şi pe Coasta de Azur (1938 şi 1939). Boierul râmnicean avea strânse relaţii de prietenie cu *Alex. Vlahuţă*, prin intermediul căruia l-a cunoscut pe pictorul Nicolae Grigorescu, în colecţia sa intrând astfel pânze celebre precum *Bisoceanca, Car cu boi, În zăvoi*, unele realizate în călătoriile din Munţii Râmnicului. Alături de Al. Zamfirescu şi Ghiţă Negulescu, Menelaş Chircu s-a aflat în Comitetul de iniţiativă pentru ridicare bustului scritorului Alex. Vlahuţă, lucrare realizată de sculptorul Oscar Spathe şi dezvelită la 25 aprilie 1937. În perioada interbelică au mai funcţionat la Rm. Sărat cenaclul cultural „*Octavian Moşescu*“ (1924) şi cercul cultural „*Munca*“ (1925), unde se vor susţine cicluri periodice de conferinţe. Un alt moment important în viaţa

urbei îl va constitui inaugurarea la 10 ianuarie 1935 a unei instituţii reprezentative – „casa culturală“ a Râmnicului Sărat, devenită la 25 martie 1939 *Căminul cultural “Constantin Brâncoveanu”*.

Oraşul nou

Populaţia oraşului a avut de-a lungul timpului o evoluţie ascendentă, mai puţin în perioada Evului Mediu, când fenomenul de depopulare este constant, ca judeţ de graniţă Râmnicu Sărat fiind teatrul operaţiunilor de luptă.

La 1848, Râmnicu Sărat avea cam aceeaşi populaţie cu cea din secolul al XV-lea, când a fost atestat documentar, 4000 - 4500 de locuitori.

Modernizarea oraşului a fost legată de cea a ţării, imediat după revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi mai ales după cea de la 1848, când suprapopularea impune soluţii urbanistice în pas cu evoluţia vremii.

De la bordei, un habitat perfect în caz de răstrişte, la construcţii arhitecturale a trebuit să treacă peste o jumătate de mileniu. A fost însă nevoie de intervenţia cârmuirii pentru a scoate în afara legii construcţiile improvizate şi a bordeielor, decizia aparţinând domnitorului Gheorghe Bibescu şi datând din prejma revoluţiei paşoptiste. Târgul care nu impresiona în mod deosebit vizitatorul secolului al XVI-lea, capătă trăsături noi, ce-l personalizează. După actul Marii Unirii, noul cetăţean liber şi stăpân în ţara sa doreşte să se legitimizeze cu clădiri reprezentative, conforme statutului său social, poziţiei sale în noua societate. Apar primele clădiri cu subsol, parter şi etaj, fiecare nivel cu funcţiuni care se întrepătrund, respectiv depozit de mărfuri, prăvălie şi locuinţă, amplasate preponderent într-o zonă botezată generic *„Strada Mare“.* Protipendada negustorească înfloreşte şi-şi afişează opulenţa prin clădiri care, la rândul lor, îi ajută să-şi susţină poziţia socială. Străzile negustoreşti devin un vad atractiv pentru negoţul cu amănuntul, un blazon susţinut pentru prima dată în ultimii 500 de ani de clădiri solide şi limpezi arhitectural.

Primele soluţii urbanistice la Râmnicu Sărat aparţin boierului-filantrop *Alecu Bagdat* care, în anii 1862-1863, a

făcut primele captări de apă pentru trebuințele personale. Abia în 1891 orașul își va putea permite să realizeze prima conductă de apă pentru consumul public, din zona Draghiești, patru ani mai târziu fiind construit și primul rezervor al orașului. În 1905 au fost efectuate captările de apă potabilă de la Valea Bălțatu, pentru ca în 1916 frontul de captare să se deplaseze la Răducești.

În plan edilitar se resimte nevoia unor investiții de anvergură. Populatia a urcat vertiginos de la 5.000 de locuitori în 1863, la 10.533 în 1890. Creșterea demografică a condus și la dezvoltarea activității productive. Să nu uităm că Râmnicu Sărat rămâne, totuși, unul dintre cele mai importante târguri de vite ale României. Familia care a dat țării probabil cele mai celebre nume, pe frații *Minovici*, a venit la Râmnicu Sărat de la Brăila, atrasă de comerțul cu vite.

În 1885 orașul cunoaște o primă lucrare de sistematizare, *Hala de carne*, refăcută în anii 1935-1936. Este un prim semn al progresului urban, o zonă de civilitate și civilizație, unde normele sanitare și de igienă puteau fi controlate de specialiști. Nouă ani mai târziu, hala de carne devine o anexă a unui ansamblu mai vast, *Piața Centrală a Râmnicului*, amenajată în 1894.

Sunt realizări ce probează saltul în marea familie a orașelor, fapt confirmat curând, în 1897, și de înființarea *Consiliului de Igienă și Salubritate Publică*. În 1897 s-a creat și *Serviciul îngrijitorului cișmelelor comunei Râmnicu Sărat*, încadrat cu un salariat denumit *„supraveghetor cișmigiu“*.

În timpul primarului *Vasile Cristoforeanu* (1892-1895) se canalizează Gârla Morilor, se proiectează Bulevardul Gară - Centru, se înlocuiesc cișmelele din piatră cu cele din fontă, se trasează bulevardele Al. I. Cuza și Matei Basarab, se pavează străzile centrale și se construiesc două noi localuri de școli, realizându-se practic infrastructura

noului oraș, de factură occidentală.

În 1917, salubritatea râmniceană dispunea pentru curățenia orașului de 10 cai și 15 perechi de boi cu atelajele de rigoare. La 1 mai 1924 a fost elaborat *Regulamentul de curățire și ridicare a gunoaielor menjere*, iar în 1931 au fost create *Comisia de salubritate comunală* și *Serviciul de ecarisaj*. Tot în anul 1897 s-a construit *Digul de apărare* al orașului Râmnicu Sărat, consolidat și prelungit de-a lungul timpului, în 1909 și 1936.

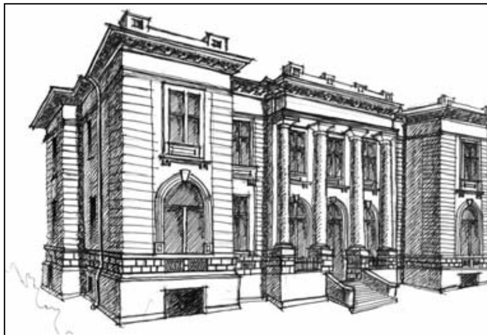
O realizare de epocă va fi ridicarea *Palatului Administrativ și de Justiție*, actualul sediu al primăriei, construit în perioada 1895-1897. Noul secol va fi la fel de generos. *Pavilionul Grădinii Publice* (1910), *Uzina electrică* (1912) și *Baia populară* (1916) sunt realizări care au consolidat poziția Râmnicului de capitală de județ. Perioada interbelică a fost punctată de construirea *Cercului militar*, în 1929, noul *Abator*, în 1935, și a clădirii unei autogări. Dacă în 1911, la Rm. Sărat funcționa un singur grup electrogen care alimenta 43 de becuri, în 1912, după ce s-a dat în funcțiune *„Uzina electrică“,* începe cu adevărat electrificarea orașului, care va număra în 1936 opt mii de abonați.

Zorile modernismului - dezvoltarea economică

La sfârşitul secolului al XIX-lea, activitatea de tip industrial se afla într-o fază incipientă. Dintr-un manual destinat elevilor din clasele primare, apărut la Bucureşti în 1892, aflăm câteva date extrem de interesante. Oraşul Râmnic avea pe atunci *„11.000 de locuitori, 8 mahalale, 7 bariere, mai multe librării, o tipografie, două legătorii de cărţi, două mori (Robescu şi Ivănescu), 5 velniţe de rachiu, o tăbăcărie, două fabrici mici de săpun şi...o mulţime de magazine frumoase!“*

Economia se va dezvolta vertiginos datorită apariţiei instituţiilor bancare şi de credit. În 1892 s-a înfiinţat societatea de credit „*Economia*“, iar în 1905 *Banca Naţională*. În anul 1910 este consemnată banca *„Creditul Râmnicean“*, iar în 1914, *Banca comercială*. În anul 1926, numeroasele cooperative de credit din judeţul Râmnicu Sărat se vor uni constituind „*Uniunea băncilor populare“*. La 1 ianuarie 1927 s-a

înfiinţat *Camera de Comerţ şi Industrie din Râmnicu Sărat*, după ce timp de doi ani a funcţionat ca secţie pe lângă camerele de comerţ din Brăila şi, respectiv, Focşani.

În anul 1939, cu puţin timp înaintea războiului, în judeţul Râmnicu Sărat erau înregistrate 1175 de firme comerciale individuale din care 7 localuri pentru consum de alimente (restaurante, cafenele, bufete), 248 cu băuturi (spirt, vin, bere), 580 băcănii (delicatese, coloniale), 83 pentru vânzarea alimentelor de origine animală (mezeluri, păsări, măcelării), 2 de uleiuri vegetale, 98 de cereale şi derivate, una de confecţii, 30 de textile (manufactură, pielărie, tricotaje, mătăsuri), o bancă, trei firme de confecţii din piele ş.a.

Imediat după primul război mondial, oraşul de pe râul Râmnic îşi redescoperă vocaţia industrială. Încă din Evul Mediu erau cunoscute zăcămintele de sare, silistră şi de păcură, dar producţia se rezuma la mici exploatări de suprafaţă.

În 1919 au luat fiinţă *Atelierele militare „APACA“*, sucursala Râmnicu Sărat, cu sediul iniţial într-o clădire cumpărată de primărie. Activitatea acestui punct industrial avea drept obiectiv reparaţiile de efecte şi încălţăminte militare. Începând cu anul 1924, acestea au funcţionat sub numele de *„Atelierul de Confecţii al Corpului III Armată“*, din 1931 - *Atelierul şi depozitul regional de confecţii*, iar ulterior *Atelierele centrale de confecţii ale Armatei*, sucursala Râmnicu Sărat. Fabrica a fost naţionalizată în 1948 când devine *„Fabrica de confecţii «1Mai» Râmnicu Sărat“*, specializată tot pe producţia de confecţii militare, dar şi pe cea civilă şi de lenjerie.

Intenţia amplasării la Râmnicu Sărat a unei fabrici de cofecţii militare a vizat în primul rând folosirea forţei de muncă feminine, în mare parte neocupată, dar între timp mai mulţi întreprinzători locali au lansat afaceri similare pe cont propriu, deschizând mai multe ateliere şi fabrici de

confecții. Tot la începutul perioadei interbelice, în vederea folosirii forței de muncă masculine, au luat ființă mai multe turnătorii manuale de fontă, printre care şi *„Atelierul mecanic, turnătorie şi strungărie“* (în 1922).

A doua ramură industrială emblematică a Râmnicului apare în 1937, an în care a luat ființă *„Manufactura de tutun“* Râmnicu Sărat ce îşi va prelungi existența până în zilele noastre. În prezent, fosta *Fabrică de țigarete* îşi rezumă activitatea la contractarea tutunului cultivat în județele Buzău şi Vrancea (peste 200 de tone anual), precum şi pe prelucrarea primară a materiei prin secția de fermentare.

Manufactura de tutun a fost construită pe un teren preluat de la *Şcoala de Agricultură*, începând cu 2 octombrie 1937, fiind cunoscută pentru tutunul de categoria a treia şi cărticelele de foițe *(apud „Buzău, Mică enciclopedie istorică“, pag. 340).* Locația aparținea Casei Autonome a Monopolului Statului, iar în 1944 dispunea de 1072 de salariați şi o capacitate de productie de 18.000 kilograme de tutun în 24 de ore. Cele mai cunoscute mărci de țigări de Râmnicu Sărat erau, în perioada războiului, „Carpați“, „Național“, „Plugar“, „C.A.M. I şi II“. În 1948 capacitățile de producție au fost naționalizate şi vor purta numele de *Fabrica de țigarete* Râmnicu Sărat care va produce până în 1999 celebrele țigări *„Carpați“* şi *„Naționale“.*

Presa şi gazetarii Râmnicului

GAZETA SATEANULUI

Journal agricol[e] bi-mensuel (16-3[2] pages) illustré.

– LA GAZETTE DU VILLAGEOIS –

Directeur : C. C. DATULESCU, Propriétaire-Cultivateur

Collaborateurs dans presque tous les districts en *France*, en *Autriche*, en *Italie* et en *Belgique*.

ABONNEMENTS : 10 fr. par an. – Primes

De departe cea mai luminoasă pagină de cultură locală a fost scrisă în plumb, materia primă şi matricea cuvântului tipărit. Începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea şi până la cel de-al doilea război mondial, în oraşul de pe Râmnic au apărut peste 120 de publicații, periodice de specialitate, ziare de partid sau independente.

În anul următor Războiului de Independență, 1878, la Râmnicu Sărat a fost înființată Tipografia *„P. Th. Petecescu“*, iar în 1901 funcționa tipografia *„A. Postmantir“*, pe strada Victoriei la nr. 38. Funcționând tot pe strada Victoriei, din 1908, tipografia *„Leon Svorene“* era cunoscută în întreaga zonă. După aceasta, dar tot în acelaşi an, s-a inaugurat tipografia *„Poporul“* (proprietar Iorgu Constantiniu) şi *„Lumina“*, în 1912. La tipografia “Poporul” îşi tipăreşte, în anul 1916, George Bacovia,

volumul de poezii *„Scântei galbene“.*

Tiparul şi editurile au modelat viaţa politică şi socială, fiind de un real folos în modernizarea în sens civic şi democratic a societăţii. Marile transformări sociale, culturalizarea maselor, reformele sociale au avut ca punct de sprijin o presă decisă şi novatoare. Într-un editorial apărut în *„Cuvântul Râmnicului“* se face precizarea că *„o presă locală reprezintă pulmonii prin care respiră întreaga viaţă a oraşului şi judeţului“*. Un adevăr validat odată cu primele gazete apărute la Râmnicu Sărat. În urbea de pe râul Râmnic s-au format nume „cu greutate“ ale gazetăriei româneşti, figuri emblematice, deopotrivă ale vieţii culturale şi politice, o îngemănare cu mari deschideri pentru comunitatea locală. Dintre figurile reprezentative ale gazetăriei râmnicene s-au distins *Eufrosina C. Hommoriceanu, C.C. Datculescu, Atanasiu Cociu, Vespasian J. Pella, Octavian Moşescu, Ion Gane, Paul I. Nicolescu* şi mulţi alţii.

O figură de-a dreptul legendară o reprezintă *Eufrosina C. Hommoriceanu* care, în octombrie 1875, scotea de sub tipar o publicaţie progresistă, democratică şi feministă, în acelaşi timp. Pe frontispiciul gazetei „*Aurora*“, care a apărut timp de doi ani la Râmnicu Sărat, stătea scris: „*Învăţătura deschide calea spre virtute!“*. Autoarea declanşează o acţiune fără precedent de culturalizare a maselor, dorind să răspândească *„în poporul nostru gustul pentru literatură şi sciinţă“*. Apar articole despre „*Missia femeii“*, precum şi despre *„economia casnică“*. Autoarea s-a dovedit a fi una din primele reprezentante ale curentului pro-feminist din România.

„Gazeta săteanului” şi C.C. Datculescu au făcut epocă în perioada 1884-1904. În cele câteva sute de apariţii în condiţii grafice de excepţie, tipărite pe parcursul unui deceniu, „gazeta“ râmniceană s-a dovedit exact ceea ce a

dorit mentorul său încă de la primul număr, să fie anume *„Foia cunoscinţelor trebuincioase poporului“* sau, mai exact, *„agricultorului şi poporului“*. Considerată *„cea mai artistică, variată şi mai bine făcută revistă din România“*, „Gazeta Săteanului“ şi-a propus încă de la primul număr, apărut la 5 februarie 1884, un scop nobil: *„instruirea, informarea şi moralizarea poporului român prin publicare de materiale alese şi variate“*. Cele 266 de apariţii râmnicene din perioada februarie 1884 - octombrie 1898 stau mărturie a angajamentului intelectualilor locali, dar şi al celor din întreaga ţară de a rezolva dezinteresat marile probleme ale societăţii româneşti. Conţinând şi fotografii color, „Gazeta săteanului“ a acoperit o arie tematică diversă. Pe lângă subiectele de agronomie şi horticultură (ferma directorului-editor de la Slobozia-Galbenu aproviziona Curtea Regală, primind în 1894 brevetul de *„Furnizor al Curţii Regale“*, C.C. Datculescu fiind totodată şi membru al Societătii Agricultorilor din Franţa), revista conţinea informaţii despre principalele evenimente din judeţ şi din ţară: inaugurarea noului local al şcolii primare de fete, din noiembrie 1885, înfiinţarea gimnaziului „Vasile Boerescu“, în 1889, activitatea „Ateneului“, dar şi evenimentele zilei, precum alegerile parlamentare şi locale, răscoalele ţărăneşti de la sfârşitul secolului al XIX-lea, activitatea culturală desfăşurată în cadrul filialei locale a „Ateneului“, proiectul de construcţie a noii Gări ş.a.

Scriitorul Alex. Oproescu, un cercetător al fenomenului jurnalistic local, vedea în C.C. Datculescu *„hărăzitul de Dumnezeu, care reuşi, pentru scurt timp, dar emblematic să facă din urbea natală un reper naţional al presei şi culturii, peste ceea ce se va întâmpla, apoi, la Curbura Carpaţilor“ („Presa buzoiană şi râmniceană“, Buzău, 1997, pag. 31).*

Ca editor, C.C. Datculescu a reuşit să atragă nume

reprezentative ale literaturii româneşti din acea vreme. În revista de la Râmnicu Sărat, I.L.Caragiale a publicat *„Cănuţă, om sucit“*, *„La hanul lui Mânjoală“* sau *„Două bilete pierdute“*, iar C. Dobrogeanu-Gherea – *„Ţăranul în literatură“*. Printre coloboratorii statornici s-au mai aflat Alex. Vlahuţă, I. Nădejde, Şt. O. Iosif, dar şi figuri marcante ale intelectualităţii locale, cum ar fi învăţătorul *Ion Aristotel*, fondatorul primei biblioteci publice săteşti din România, în satul Băbeni, localitate din vecinătatea Râmnicului. Articolele erau variate şi abordau o paletă diversă de subiecte, de la *„O fată din judeţul R. Sărat îngropată de vie ...care trăiesce“*, semnat de Ion Aristotel, la *„Emigraţiunea în Dobrogea“*, de C. C. Datculescu, sau *„Cititorii literaturei române“*, de A.Vlahuţă. În numărul dublu din 5 şi 20 noiembrie 1898, editorul anunţa *„cu numărul de astăzi revista noastră îşi mută cuibul în Capitală“*, fără însă ca marile probleme ale concitadinilor săi să fie ignorate. La tipografia sa, brevetată de Casa Regală, (distincţie obţinută *„atât pentru culturile agricole, cât şi pentru tipografie“*), considerată una dintre cele mai moderne, s-au tipărit şi alte publicaţii, precum *„Cetăţeanul“* (1886), *„Ghiveciul naţional“* (1895) sau *„În Constituţie“*(1891).

C.C. Datculescu s-a născut la 26 ianuarie 1857, la Râmnicu Sărat, unde a urmat şi cursurile primare, şi a murit în 1940, la Bucureşti. A absolvit liceul la Bucureşti, după care a urmat Facultatea de Litere şi Drept la Paris. S-a reîntors apoi în ţară şi la ţară, dedicându-se activităţilor agricole. În fermele sale agricole s-a ocupat de selecţia soiurilor de cereale, reuşind câteva performanţe recunoscute pe plan naţional şi internaţional. A fost deopotrivă editor, publicist, agronom şi om politic. Când vremurile o impuneau, punea mâna pe armă, fiind unii dintre românii care au participat la războiul franco-prusac din 1870-1871.

De-a lungul vieţii a primit numeroase onoruri, a fost cavaler şi ofiţer al numeroase ordine româneşti şi străine. Adept al progresului prin cultură şi instrucţie, C.C. Datculescu nu şi-a uitat oraşul natal, oferindu-i posibilitatea ridicării unei noi instituţii de învăţământ. Terenul pe care s-a construit actualul liceu „Ştefan cel Mare“ a fost donat de C.C. Datculescu, care a finanţat în mare parte şi construcţia propriu-zisă. Marele om de cultură a murit sărac şi uitat de toţi, doar în mediile culturale râmnicene amintirea lui este omniprezentă.

Un alt om de cultură, gazetar înnăscut, ataşat urbei natale, a fost *Octavian Moşescu*. S-a născut la 23 martie 1894, în comuna Tâmboieşti, fostul judeţ Slam Râmnic, unde a urmat şcoala primară ca fiu al unei familii de intelectuali, mama sa fiind învăţătoare. În 1909 a absolvit gimnaziul „Vasile Boerescu“ din Râmnicu Sărat, continuând ca bursier la liceul „Atanasie Başotă“ din Pomârla, pentru ca în 1915 să-şi ia bacalaureatul la Liceul „Matei Basarab“ din Bucureşti. În timpul primului război mondial a fost mobilizat pe front şi a luptat la Mărăşesti. În perioada 1921-1925 urmează Facultatea de Istoria Artelor la Viena. Încă din primul an de studenţie este ales preşedinte al Societăţii Academice *„România Jună“*, înfiinţată de Mihai Eminescu şi Ciprian Porumbescu în capitala Austriei, la 1871. Publică versuri de la vârsta de 12 ani, iar prima revistă, *„Carpaţi“*, o editează la vârsta de 20 de ani, la Dorohoi. La Râmnicu Sărat editează revista *„Vestala“*, publicaţie lunară de literatură, sociologie, ştiinţă şi artă, la care au colaborat Gala Galaction, Victor Ion Popa, Ion Vinea şi alţii. În 1919 scoate o nouă publicaţie, *„Râmnicu Sărat“*, iar în 1920, *„Foaia Râmnicului“*. Între octombrie 1924 şi aprilie-mai 1925 editează, tot la Râmnicu Sărat, *„Machina”*, *„revistă culturală de interes local“*. Aceasta este considerată una din publicaţiile cele mai importante

ale oraşului, reuşind printr-o poziţie *„neutrală faţă de orice activitate politică“* să reflecte viaţa culturală, dar şi aspectele sociale sau politice ale urbei de pe râul Râmnic. Două luni mai tâziu tipăreşte *„Jurnalul nostru“*, subintitulat *„Pamflet râmnicean“*, din păcate într-un singur număr, unde se continuă gazetăria de mare forţă. Cu prilejul semicentenarului Societăţii „România Jună“ a deţinut un rol cheie în organizarea manifestărilor aniversare, editând şi lucrarea *„Cartea semicentenarului“*, o antologie literară la care au colaborat majoritatea oamenilor de cultură ai

vremii. În 1927, Octavian Moşescu este numit director al Oficiului de turism al ziarelor „Adevărul“ şi „Dimineaţa“, funcţie care-i permite organizarea de călătorii de studii pe întreg mapamondul. A mai condus revistele *„Lumea turistică“* şi „*Coasta de argint“* care au apărut în cinci limbi străine.A fost primar al oraşului Balcic, perioadă în care s-a manifestat ca un adevărat meccena faţă de mulţi artişti români, pe care i-a găzduit cu ospitaliate în fostul oraş românesc de la Marea Neagră. Octavian Moşescu s-a dovedit nu numai un publicist de talent, editor şi poet, dar şi un neobosit colecţionar de artă şi fin memorialist. Într-un medalion apărut în publicaţia *„Ecoul“* din Râmnicu Sărat, Octavian Moşescu era descris ca *„intelectual de valoare, suflet de elită, literat cu frumoase însuşiri, gazetar de temperament“*, calităţi demonstrate mai bine de şase decenii.

Monumente şi personalităţi

Motto:

“Monumentele istorice socotesc generaţiile. Ele ne povestesc nouă şi lumii întregi istoria neamului nostru”
(Nicolae Iorga, într-o conferinţă ţinută la Râmnicu Sărat în 1910)

■ Complexul brâncovenesc

Complexul brâncovenesc s-a ridicat pe locul unei mici biserici de lemn din secolul al XVI-lea purtând hramul „Adormirea Maicii Domnului“ şi este compus din Casa domnească, stăreţia mănăstirii, corpuri de chilii şi o biserică. Zidul incintei, păstrat parţial la sfârşitul secolului al XX-lea, a fost restaurat, ca de altfel şi casa domnească. Acesta este prevăzut pe laturile de sud şi de est, precum şi la mijloc, cu turnuri patrulatere la exterior şi cu turnuri hexagonale la colţuri. Pe pisania de la intrarea în biserică sunt trecuţi ctitorii mănăstirii, Constantin Brâncoveanu şi unchiul său Mihail Cantacuzino. Cercetările arheologice au relevat că mănăstirea exista încă din secolele anterioare, în timpul lui Constatantin Brâncoveanu fiind demolate latura vestică a mănăstirii, precum şi chiliile-anexă, în locul cărora s-a construit Casa domnească.

Casa brâncovenească de la Râmnicu Sărat este compusă dintr-un foişor, două scări laterale şi o pivniţă. Caracterul monastic al complexului brâncovenesc se va menţine până

la secularizarea averilor mănăstireşti din 1864. Biserica, pictată în foiţă de aur de celebrul zugrav din vremea domnitorului Constantin Brâncoveanu, Pârvu Mutu, funcţionează ca biserică de mir.

■ Biserica şi Spitalul "Alecu Bagdat"

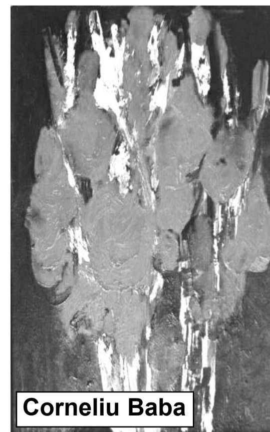

Spitalul "Bagdat" a fost înfiinţat de boierul-filantrop *Alecu Bagdat* şi avea iniţial 12 paturi. Paharnicul Alecu Bagdat, fost ispravnic al judeţului Slam Râmnic, a rezidit în 1833 biserica „Sfântul Dumitru", construită între anii 1707-1708 de căpitanul Dumitraşco Bagdat. Marele filantrop Alecu Bagdat, prin dispoziţiile testamentare din 1833 şi 1842, înzestrează biserica cu bunuri importante în scopul de a întreţine şi spitalul. Conform dorinţei donatorului, spitalul a fost înfiinţat „*pentru oameni neputincioşi, săraci şi streini care vor năzui căutând ajutor…în odăile de lângă Biserică, ce le-am zidit pentru asemenea întrebuinţare"*. Catagrafia din 1829 îl menţiona ca mare serdar, în vârstă de 47 de ani, născut la Râmnicu Sărat, fiul lui Ionică Bagdat. Averea sa era imensă pentru acea perioadă, 1820 de stânjeni de moşie, 25 de pogoane de vie, două prăvălii şi două mori. Alecu Bagdat a sprijinit şi urbea locală la realizarea lucrărilor de captare a apei potabile din zona Cacova-Răduceşti. La 23 mai 1896, primăria Râmnicu Sărat a încheiat cu moştenitorii lui Alecu Bagdat o tranzacţie privind aplicarea testamentului marelui boier

râmnicean. Acesta donase Primăriei moşiile Plăsoiu, din judeţul Râmnicu Sărat, şi Blăjani, din judeţul Buzău, pentru întreţinerea bisericii şi a spitalului pe care îl înfiinţase. În semn de preţuire, în 1905, primăria îi ridică un bust, prin grija primarului *Vespasian Pella*. Biserica, monument istoric, a fost pictată de Gheorghe Tattarescu. Iconostasul, lucrat în foiţă de aur, precum şi 12 icoane, sunt executate de acelaşi pictor. Lucrările de restaurare au fost efectuate prin grija fiului vitreg al boierului-filantrop, *Toma Bagdat* (1823-1887), epitrop al fundaţiei Bagdat, primar al Râmnicului în perioada 1873-1874, când a introdus primele cişmele din piatră, cinci la număr, alimentate cu apă adusă prin olane de la Răduceşti.

■ Muzeul municipal

Înfiinţat ca Muzeu de ştiinţele naturii, reprezentativ pentru flora si fauna din zona Carpaţilor de Curbură. De-a lungul timpului s-a îmbogăţit cu un patrimoniu bogat şi divers, reflectând toate formele de civilizaţie şi viaţă culturală din zona Râmnicului. Muzeul municipal este structurat pe cinci secţii. Secţia de *artă plastică*, prima în ordine cronologică, înfiinţată în iunie 1960, cuprinde lucrări de sculptură, grafică şi pictură, aparţinând unor artişti plastici de renume. Secţia de *ştiinţele naturii*, unică în judeţele Buzău şi Vrancea, prezintă flora şi fauna specifice văii râului Râmnic şi zonelor limitrofe. Secţia de *etnografie* dispune de o colecţie de port popular, precum şi de numeroase obiecte de artă populară şi ocupaţii tradiţionale. Secţia de *istorie*, înfiinţată in 1990, grupează colecţii numismatice, documente de

Corneliu Baba

istorie veche, feudală, modernă şi contemporană, precum şi un fond de carte veche. Ultima, dar de departe cea mai importantă, secţia destinată *istoriei culturii râmnicene,* expune numeroase documente şi obiecte legate de viaţa unor personalităţi ale vieţii culturale şi ştiinţifice, de răsunet naţional şi internaţional, legate de spaţiul râmnicean.

■ Casa de cultură „Florica Cristoforeanu“

Casa de cultură poartă, din 1996, numele celebrei artiste lirice *Florica Cristoforeanu*. A fost dată în folosinţă în 1959. Proiectul edificiului este inspirat de clădirea teatrului „Mogador“ din Paris, iniţiativa aparţinând avocatului Ion Mogârdiceanu, mare iubitor de teatru. Începând cu 1970, pe scena Casei de cultură, câteva sute de interpreţi de muzică uşoară au participat la un festival de renume naţional, ajuns la cea de-a XXX-a ediţie, *„Cântecul oraşului“*. Instituţia de cultură găzduieşte concursuri de muzică, poezie, dans şi pictură sub generice consacrate, „Vedetele copilăriei“, „Vârstele adolescenţei“, „Ritm şi armonie“, „Steluţe râmnicene“, precum şi cenaclul „Alexandru Sihleanu“.

■ Colegiul Naţional „Alexandru Vlahuţă“

La 15 septembrie 1889 a fost înfiinţată prima şcoală secundară de stat din Râmnicu Sărat sub denumirea *„gimnaziul clasic de băieţi“*, prin ordinul ministerului nr. 9798 din 1889, considerată unanim drept data înfiinţării actualei instituţii de învăţământ. Inaugurarea şcolii a avut loc în ziua de 24 septembrie 1889, în prezenţa autorităţilor şi a unei numeroase asistenţe. Gimnaziul a funcţionat în perioada 1889-1890 în localul fostei primării din centrul oraşului şi avea o singură clasă. În anul şcolar 1893-1894 s-a mutat în actualul local, la acea dată compus numai din

parter. Actuala configuraţie datează din perioada 1925-1926. În anul şcolar 1893-1894 au fost opt absolvenţi, pentru ca în anul 1921 numărul absolvenţilor să ajungă la 130. Între 1893 şi 1919, poartă numele de gimnaziul *„Vasile Boerescu“*, pentru ca începând cu 1919 şi până în 1948 să se numească Liceul *„Regele Ferdinand“*. Începând cu 1957 preia numele celebrului scriitor *Alexandru Vlahuţă*, cel care a cunoscut şi elogiat ca nimeni altul meleagurile râmnicene. În peroada interbelică, liceul a avut directori şi profesori merituoşi precum Ilie Teodorescu, Petre Vioreanu, Ion Creţu, Stelian Cucu, Ion Nistorescu ş.a. Printre absolvenţii de marcă ai actualului *Colegiu naţional* se numără savantul *Traian Săvulescu*, fost preşedinte al Academiei Române, absolvent în 1903, *Octavian Moşescu*, mare colecţionar de artă, scriitor, absolvent în 1911, *Stelian Cucu*, scriitor, absolvent în 1919, director al liceului, *Alexandru Săndulescu*, istoric literar, *Radu Cârneci*, poet, ambii absolvenţi în 1948 ş.a.

■ Biblioteca municipală

Dispunând de un fond de carte de 800 de volume la înfiinţare, a ajuns să numere în 2003 105.012 publicaţii, cărţi în limba română şi limbi străine, periodice şi alte documente grafice şi audio-vizuale. Fondul de carte veche numără 320 de lucrări, majoritatea originale, dintre care două aparţin patrimoniului cultural naţional: *„Biblia de la Blaj“* (1795) şi *„Liturghier“* (1798). Pe lângă activitatea cu cititorii (este frecventată anual de 55.000 de cititori), aici se organizează periodic manifestări culturale, activităţi de popularizare a cărţii, aniversări etc., la care au participat de-a lungul timpului personalitati marcante ale vietii culturale naţionale, dar şi oameni de cultură râmniceni cum sunt Radu Cârneci, Ecaterina Ţarălunga, Al. Săndulescu, Passionaria Stoicescu ş.a.

■ Palatul Administrativ şi de Justiţie

În 1897 începe construcţia, pe Bulevardul Gării, în Grădina Publică, a Palatului Administrativ şi de Justiţie, clădire emblematică a Râmnicului Sărat. Actualmente adăposteşte sediul administrativ al municipiului. A fost revendicată în anul 1999 de Ministerul Justiţiei, care ulterior a renunţat la solicitare.

■ Palatul fiscal

Monument istoric, atât prin arhitectură (este construit în stil neoromânesc de sfârşit de secol XIX), cât şi prin personalităţile locale şi naţionale care i-au trecut pragul. În 1901, *Casa „Lupescu"*, aparţinând senatorului de Râmnic *Gheorghe Lupescu*, tatăl viitorului proprietar Ionel Lupescu, a fost cartierul militar al Regelui Carol I, participant la manevrele militare din judeţul Râmnicu Sărat împreuna cu principesa Maria, viitoarea regină Maria. De familia Lupescu se leagă câteva din marile realizări ale istoriei moderne a Râmnicului. *Gheorghiţă Lupescu* (1824-1882), figură legendară alături de Ion Roată, s-a născut într-o localitate din Bărăgan, Grădiştea, fostul judeţ Râmnicu Sărat. Pentru calităţile sale organizatorice şi de bun orator, ţăranii din fostul judeţ Slam Râmnic l-au ales reprezentantul lor în Divanul Ad-hoc din Ţara Românească, unde colegii săi de „stare socială" l-au desemnat preşedintele „clasei ţăranilor". În şedinţa memorabilă din 8 octombrie 1857, Gheorghiţă Lupescu a propus un amendament istoric *„să se statornicească lucrurile odată şi ţara să fie cu obştească adunare, tot ca în vremurile vechi, alcătuită din toate stările de oameni".* Fiul său, Gheorghe Lupescu a agonisit câteva sute de hectare de teren, printre moştenitori numărându-se şi alt membru celebru al familiei, *Ionel Lupescu*, deputat, în 1930 vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, prefect de Râmnicu Sărat. În 1916, tânărul Lupescu îşi întrerupe studiile superioare de agronomie de la Geneva pentru a participa la războiul de reîntregire. Se înscrie ca voluntar în Regimentul 9 Infanterie Râmnicu Sărat, participând la luptele de la Doaga şi Mărăşeşti. A fost decorat cu medalia „Virtutea Militară", clasa I pentru *„vitejia şi avântul fără seamăn cu care a luptat"*, primind şi decoraţii asemănătoare din partea Franţei, Marii Britanii şi Poloniei. Deputat şi senator de Râmnicu Sărat de mai multe ori, Ionel Lupescu a murit în 1952, la închisoarea Văcăreşti, fiind acuzat că ar fi organizat în 1948, la Balta Albă, organizaţia subversivă „Garda Fulger" în scopul răsturnării ordinii sociale.Anticipând vremurile care se apropiau, în 1937, neavând copii (sotia sa, Olga, a adoptat o nepoată Helene, actuală Căpăţână) a donat clădirea viitorului Palat fiscal statului român. Palatul fiscal a fost revendicat după 1990, în instanţă, de ceilalţi membri ai marii familii Lupescu.

■ Penitenciarul de detenţie

Monument de arhitectură dar şi istoric, datorită numărului mare de personalităţi ale vietii politice şi culturale din perioada interbelică închise între zidurile de tristă amintire, care îl situează alături de celebrele închisori de la Piteşti, Gherla, Aiud sau Sighet. Construcţia, cu elemente de arhitectură neoclasică şi neogotică, a fost finalizată în 1899. Penitenciarul a fost desfiinţat în anul 1963, urmând să devină muzeu.

La închisoarea de la Râmnicu Sărat au fost încarceraţi cei peste 1200 de ţărani arestaţi în urma reprimării răscoalei din 1907, iar începând cu 1938, capii mişcării legionare, în frunte cu Corneliu Zelea Codreanu. În curţile interioare ale penitenciarului au fost împuşcaţi membrii unor comandouri legionare. După 1945, la Râmnicu Sărat s-au aflat

întemnițați miniştri ai guvernului Ion Antonescu, generali ai armatei române, politicieni, intelectuali de marcă: generalii Dumitru Dobre şi Constantin Pantazi, generalul aviator Gheorghe Jienescu, filosoful Ion Petrovici, diplomatul Victor Pogoneanu, politicienii Ion Mihalache şi Corneliu Coposu, conducatori ai Partidului Național Țărănesc.

■ **Antonescu**, **Petre** (1873-1965), arhitect, profesor la Şcoala Superioară de Arhitectură şi Academia de Arhitectură din Bucureşti, membru onorific al Academiei Române. Este autorul proiectului celebrei *Accademia di Romania* de la Roma, precum şi a numeroase edificii de importanță națională - Facultatea de Drept din Bucuresti (1933-1935), Palatul Artelor din Parcul Carol, Primăria Generală a Capitalei, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga " din Bucureşti, Primăria din Craiova, Tribunalul din Buzău, fostul Teatru Comunal din Râmnicu Sărat.

■ **Ciupercă, Nicolae** (1882-1950), general. A participat la campania militară din 1913, cu grad de căpitan, şi la cea din 1916-1918, cu gradul de maior, fiind şeful Biroului de operații al Armatei a IV-a. În 1940, în grad de general de corp de armată, era comandant al Armatei a IV-a, cu care a participat la operațiunile militare din Basarabia. În 1948 a fost arestat şi închis la Penitenciarul Jilava.

■ **Constantin C. Datculescu** S-a născut la 26 ianuarie 1857, la Râmnicu Sărat. A urmat Facultatea de Drept şi Litere de la Paris, dar, pasionat de agronomie, se dedică agriculturii. În 1887 a fost ales membru al Asociației Agricultorilor Francezi. În perioada 1894 - 1898 editează, la Râmnicu Sărat, *„Gazeta săteanului", „cea mai artistică, mai variată şi mai bine făcută revistă din țară"*, care va apărea până în 1904, la Bucureşti. În paginile „Gazetei săteanului" au publicat I.L.Caragiale, George Coşbuc, Şt.O. Iosif, Constantin Dobrogeanu-Gherea şi mulți alții.

■ **Cristoforeanu, Florica** (1886-1960), mezzosoprană de renume mondial. A debutat la 9 ani, într-un concert public desfăşurat la Rm. Sărat. Este fiica primarului *Vasile Cristoforeanu* şi a Annei Rossi. În 1907 absolvă Conservatorul „Giuseppe Verdi" din Milano cu medalia de aur. A susținut concerte la Opera Română din Bucureşti, Scala din Milano, precum şi în numeroase țări ale lumii. S-a stins din viață în 1960, la Rio de Janeiro.

■ **Iorgulescu-Yor, Petre** (1890-1939), pictor, născut la Râmnicu Sărat, unde urmează şi şcoala primară. Prima lucrare realizată în copilărie a fost prezentată la Expoziția agricolă din 1909 de la Râmnicu Sărat. După o scurtă carieră de magistrat şi politician, în 1917 a fost ales deputat, în 1919 pleacă la Paris pentru a se dedica exclusiv artelor plastice. Pictează peisaje, natură moartă, portrete care vor fi expuse la diverse saloane din *Oraşul luminilor,* unde dobândeşte succese de răsunet. Revine în țară în 1927, obținând echivalarea studiilor la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti. Organizează expoziții personale, participă la numeroase saloane oficiale, lucrările sale primind elogiile criticii de specialitate. În 1929 expune la Ateneu, împreună cu sculptorul Ion Jalea, 53 de lucrări, în acelaşi an obținând medalia de aur pentru lucrările expuse la Pavilionul românesc de la Barcelona. Se sinucide în 1939, în urma unei boli incurabile. Conform dorinței sale testamentare, obiectele şi ustensilele de artist, ca şi două albume cu decu-

paje din ziare, fotografii şi desene au intrat în posesia pictorului Valentin Hoeflich, care le-a donat în 1981 muzeului din Râmnicu Sărat.

■ **Munteanu-Murgoci, Gheorghe** (1872-1925), geolog, mineralog, petrograf, profesor. A pus bazele învaţământului şi cercetării ştiinţifice moderne în mineralogia românească. Profesor la Catedra de mineralogie şi petrografie a Şcolii Politehnice din Bucureşti. Primul doctor în mineralogie din ţara noastră cu o lucrare despre chihlimbarul românesc, *„Zăcămintele succinului din România“*. Preşedinte al Comisiei internaţionale pentru cartografierea solului, Praga, 1923. Împreună cu Nicolae Iorga şi Vasile Pârvan a înfiinţat Institutul de Studii Sud-Est Europene. Membru corespondent al Academiei, fondator al *„Revistei internaţionale de pedologie“*. În perioada 1914 -1915 a realizat lucrarea *„Studii hidrologice în jurul oraşului Râmnicu Sărat“*, în colaborare cu O.N.Opriş.

Casa în care a locuit

■ **Săvulescu, Traian** (1889-1963), botanist, întemeietorul şcolii românesti de microbiologie şi fitopatologie. Profesor la Institutul de Cercetări Agronomice din România (1918 -1920), secretar general al Academiei Române (1939-1940), preşedinte al Academiei Române (1948-1959), ministru al Ministerului Agriculturii şi

Domeniilor (1946-1948). Autor a peste 400 de lucrări ştiinţifice, Traian Săvulescu este considerat fondatorul şcolii româneşti de botanică şi fitopatologie, contribuind la fundamentarea agronomiei moderne.

■ **Viderman, Sergiu**, născut în 1916 la Râmnicu Sărat, decedat în 1995, la Paris, doctor în ştiinţe medicale, a fost unul din pionierii psihanalizei franceze şi mondiale. Cursurile liceale le-a urmat la Liceul „Regele Ferdinand“ din Râmnicu Sărat, actualul Colegiu Naţional „Alex. Vlahuţă“. Profesor universitar la Sorbona, membru fondator al Colegiului de psihanaliză al Franţei, director al „Revistei franceze de psihanaliză“, autor a numeroase cărţi şi articole de specialitate.

■ **Zăgănescu, Pavel** (1815-1897), cunoscut drept eroul din Dealul Spirii. Iuncăr, apoi sublocotenent în Batalionul I din Regimentul II. În timpul Revoluţiei de la 1848 se afla la comanda Companiei de pompieri din Bucureşti care s-a împotrivit, la 13 septembrie, coloanei turceşti conduse de Kerim Paşa care dorea să ocupe Capitala. În 1859, colonelul Pavel Zăgănescu a fost însărcinat de domnitorul Al. I. Cuza cu reorganizarea Corpului de grăniceri. În 1868 a fost numit prefect al poliţiei Capitalei, iar în 1872, inspector general al Gărzii naţionale.

■ **Zamfirescu, Mitti**, prefect de Râmnicu Sărat (1922-1926). A refăcut Palatul administrativ şi de justitie, actualul sediul al primăriei, a pus fundaţia clădirii Şcolii Normale, a refăcut şi mărit Liceul “Regele Ferdinand”, actualul Colegiu Naţional “Alexandru Vlahuţăa”, a construit şi reparat localuri de primării şi biserici, precum şi peste 150 de şcoli. În 1925 a organizat prima expoziţie judeţeană pentru crescătorii de vite şi agricultori.

Simboluri râmnicene

■ Animalele, în special caii de rasă, au dus faima Râmnicului Sărat dincolo de hotarele ţării. Oborul de la Râmnic era locul de întâlnire al negustorilor poloni, transilvani, ruşi sau levantini, care cumpărau cu bani peşin vite şi cai pentru numeroasele armii ale ţărilor învecinate.

Legenda cailor din zona Râmnicului, iuţi şi sălbatici, crescuţi adesea în regim de semilibertate, are un sâmbure de adevăr. Nu întâmplător în peşcheşul închinat Porţii otomane caii de rasă şi şoimii de vânătoare erau consemnaţi la loc de cinste.

Un prim semnal la adresa acestei ocupaţii tradiţionale pe meleagurile Râmnicului îl datorăm, cum aminteam, scriitorului francez Henri Beyle alias *Stendhal* (1783-1842), intendent în armata lui Napoleon Bonaparte. După ce în campania din Italia a luptat cu gradul de sublocotenent, Stendhal a demisionat, dar s-a reangajat ca intendent. În timpul războiului din Rusia, celebrul scriitor francez s-a

ocupat de aprovizionarea armatele napoleoniene de pe frontul rusesc, înfometate şi decimate de boli. În jurnalul său, Stendhal menţionează popasul pe care l-a făcut între 19 şi 30 iulie 1812 la Râmnicu Sărat. Într-o perioadă relativ scurtă, circa 12 zile, scriitorul a cumpărat pentru aprovizionarea armatei franceze *„25 de capete de cai pur sânge, 10 capete de vite, cereale şi sare“*. Caii pur sânge, de cavalerie, nu se puteau creşte decât în herghelii bine organizate, cu armăsari de prăsilă şi un fond genetic selecţionat pe parcursul mai multor generaţii.

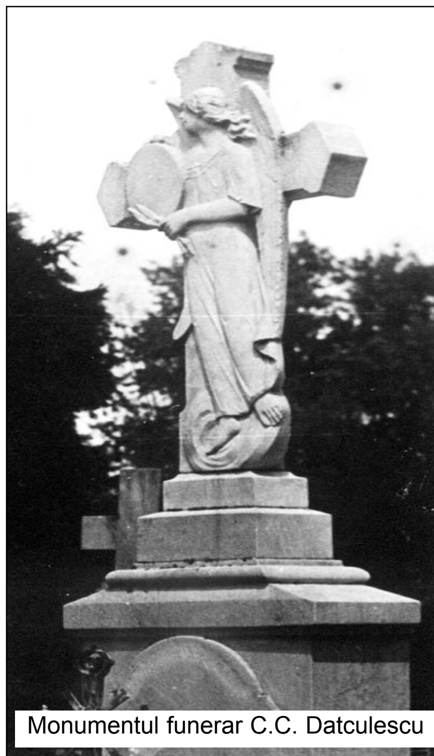
Creşterea cailor de rasă era, se pare, o îndeletnicire destul de veche, constantă şi productivă. În târgurile săptămânale de la Râmnicu Sarat şi Plaineşti, proprietarii de cai făceau adevărate demonstraţii hipice. Caii destinaţi vânzării, împodobiţi cu harnaşamente ţintuite cu bumbi de alamă şi alte podoabe cabaline, confecţionate în atelierele meşteşugăreşti din strada Braşoveni, se întreceau pe pistele amenajate ad hoc.

În „Analele statistice ale Ţării Româneşti“ întocmite la 1860 de Marţian se afla şi un raport al Comisiei Agricole din Muntenia care prezenta situaţia agricolă a judeţului Slam Râmnic. Raportul consemnează că *„ţinuturile Râmnicului erau pline de vite din toate speciile“*. Cel mai cunoscut capital al lumii rurale era vestitul cal de Râmnic, care, datorită însuşirilor sale reprezenta şi principalul produs de export al judeţului. În zona de munte se creştea un cal suplu şi viguros, *„buestraşul“*, iar în zona de şes, o rasă mai corpolentă, pentru tracţiune.

La începutul secolului al XIX-lea, la Vâlcelele, boierul Menelaş Chircu a întocmit una din cele mai celebre herghelii din ţară. Cunoscutul boier râmnicean, iubitor de femei frumoase pe care le înzestra cu darnicie, de dansuri populare râmnicene dar şi de armăsari de prasilă a reuşit să promoveze pe plan naţional rasa de cai *„Buestraşul de*

Bisoca“. În anul 1906, această rasă de cai a obținut medalia de aur la Expozitia națională. După primul război mondial, în 1923-1924, tot la o expoziție națională s-au obținut din nou medalii pentru creşterea cailor şi a oilor. Herghelia de la Vâlcelele a fost desființată în perioada 1945-1946, odată cu înstrăinarea sau distrugerea exemplarelor de prăsilă. Calul de Râmnic intră astfel în legendă, păstrându-se doar pe blazoanele vechiului județ Slam Râmnic.

■ Pe locul unde dealul face conjuncția cu câmpia iar Subcarpații, într-un efort suprem, îşi schimbă traiectoria în plin travaliu creator, a intrat în istorie o aşezare binecuvântată, cu oameni harnici şi întreprinzători, răbdători dar în acelaşi timp răzbătători, aflați nu o dată sub vremi, dar niciodată copleşiți de ele. De-a lungul istoriei sale multimilenare, Slam Râmnic a fost târg la răscruce de drumuri, han de popas sau ținut de margine. Secolul luminat, al XIX-lea, l-a propulsat însă în zodia creației şi a plinătății.

Monumentul funerar C.C. Datculescu

„*Ceea ce face cinste Râmnicului Sărat*, scria în anii ’60 scriitorul şi publicistul Corneliu Ştefan, *în perioada de până la eliberare, rămâne atmosfera culturală“*.

La Râmnicu Sărat nu s-au construit multe fabrici şi uzine, dar s-au durat conştiințe, s-au modelat valori care odată răspândite în lume au ridicat monumente ale industriei, ştiinței şi culturii. Dintre toate simbolurile care caracterizează Slam Râmnicul, cultura este de departe cea mai reprezentativă.

Oraşul de pe Râmnic este locul unde începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au tipărit cele mai multe ziare şi reviste pe cap de locuitor din România .

Un succes de răsunet l-au avut, de asemenea, tot aici, societățile culturale, precum Societatea „Filarmonica“, înființată în 1898, şi Societatea „Vasile Alecsandri“ (1908), ultima cu o vie activitate culturală duminicală. Notabile sunt în această perioadă numeroasele conferințe şi şezători, având ca invitați profesori de renume, cum ar fi Nicolae Iorga sau Traian Săvulescu. La Râmnicu Sărat apar ziare şi reviste cu o longevitate rar întâlnită, cum ar fi „*Revista asociației învățătorilor“* sau „*Gazeta săteanului“*, aparținând lui C.C. Datculescu, publicații la care au avut o colaborare constantă marii scriitori români ai vremii.